

De Vebowand te Bunschoten

foto's ©Wim Smeets

Op initiatief van een van de leden van de Natuurwerkgroep Bunschoten heeft de gemeente Bunschoten in 2003 een oeverwaluilenwand gebouwd. Hieraan broedden jaarlijks honderden paartjes oeverwaluilen met een maximum van 459 paartjes oeverwaluilen. Deze "Bunschoter Wand" is in het najaar van 2012 definitief omgebouwd tot "Vebowand Bunschoten" en was op 13 april 2013 helemaal gereed.

Ligging

De wand is gelegen langs de Rengerswetering aan de oostkant van het industrieterrein Haarbrug Noord en is goed te bekijken vanaf de Nijkerkerweg.

De natuurwerkgroep onderhoudt de Vebowand Bunschoten jaarlijks door de nestgangen na het broedseizoen leeg en schoon te maken, ze weer op te vullen met aangestampt zand en de nesten in de winterperiode af te dekken om nestelen van ijsvogels aan de wand te voorkomen.

Tijdens het broedseizoen houdt de Natuurwerkgroep de wand vrij van kruiden zodat de oeverwaluilen er ongestoord aan kunnen broeden.

Vogelkijkwand

Op woensdag 23 en donderdag 24 maart 2016 is tegenover de Vebowand Bunschoten een vogelkijkwand gebouwd. Van daaruit kan men vanaf een afstand van 18 meter ongestoord naar de oeverwaluwenwand kijken. De wand is ietwat rond gebouwd om een beter zicht te hebben op de meer afgelegen nestgangen in de Vebowand.

De vogelkijkwand is 16 meter breed en 2 meter hoog. De kijkgaten zitten vanaf 80 centimeter tot 180 centimeter hoog, zodat jong en oud kan kijken.

De wand is gebouwd vlakbij en bereikbaar vanaf het nieuwe **fiets- en** wandelpad dat deel uitmaakt van Laakzone Fase B.

Op 4 april is er een informatiebord aan de kijkwand bevestigd. Daarop algemene informatie over oeverwaluwen, de geschiedenis van Bunschoter Wand tot Vebowand Bunschoten en wisselende informatie omtrent de broedvogels aan de wand.

Het is de bedoeling dat er wekelijks nadere informatie wordt bijgehouden over de situatie aan de wand.

Resultaten Vebowand vanaf 2013:

In **2013** broedden er 165 paartjes oeverzwaluwen.

In **2014** verliep het broedseizoen aanvankelijk voorspoedig. De eerste vogels arriveerden op 26 maart en begin juni waren er 259 broedende oeverzwaluwenpaartjes aan de wand. Veel jongen zaten bij de nestingen te wachten op oudervogels.

Maar.. half juni 2014 was de wand - binnen een week - geheel verlaten. Geen vogel meer te zien. De oorzaak: bruine ratten.

En er was nog een probleem: op de wand groeide heermoes, deze planten drongen diep door in het zand en belemmerden de nestgangen. Ook uit de nestopeningen groeide heermoes.

2015

Heermoes kan alleen worden opgeruimd door het uit te putten. Met de gemeente werd afgesproken dat zij elke twee weken de bovenkant van de wand zal laten maaien en binnen de natuurwerkgroep is afgesproken dat de leden elke twee weken heermoes uit de nestopeningen verwijderen.

Voor het bestrijden van de bruine ratten heeft de werkgroep uiteindelijk gekozen voor een schrikdraadinstallatie rond de hele wand. Voor de benodigde elektriciteit kan men stroom aftappen bij het vlakbij liggende bedrijf WK Creatieve Communicatie. De bestrijding van bruine ratten en het heermoes was succesvol:

Bij onderhoudswerkzaamheden op 10 juli 2015 bleken er 158 paartjes te broeden.

Twee dagen later - tijdens de fietstocht met de Eemlijn - werden 168 broedende paartjes geteld.

Op 17 juli waren er 190 broedpaartjes aan de wand en op 1 augustus maar liefst 195!

Dat betekent dat er in het hele jaar 2015 ongeveer 1500 jonge vogels aan de wand geboren zijn.

Op 2 augustus, in de morgen, verscheen er een sperwer aan de wand die op jacht ging naar oeverzwaluwen. In het verleden werden er plukplaatsen gezien waarbij oeverzwaluwen het slachtoffer waren. Nu is duidelijk wie de veroorzaker ervan is.

Begin september zijn de laatste vogels van de wand verdwenen. En nu naar afwachten hoeveel er volgend jaar eind maart/begin april weer terugkomen aan de wand.

Meer informatie over de bestrijding van rat en heermoes in De Bunschoter van 15 juli 2015: [klik hier](#)

Najaar-onderhoud Vebowand Bunschoten 2015:

De schrikdraadinstallatie aan de wand blijkt te voldoen: tot nu toe geen last van aan de wand verschijnende bruine ratten.

We hebben elke twee weken het zand onder aan de wand en het heermoes en andere planten uit de nestopeningen verwijderd.

Op vrijdag 18 september werd voor de laatste keer dit jaar heermoes verwijderd. Daarna is de wand winterklaar gemaakt: alle nestgaten werden weer uitgeboord, volgestampt met nieuw zand. Tot slot werden alle 1108 nestopeningen afgedekt met kunststof doppen.

De elektriciteit voor de schrikdraadinstallatie wordt weer aangesloten in de tweede helft van maart, dan worden ook de doppen verwijderd.

Oude berichtgeving over de Vebowand:

Zie volgende pagina's

Bunschoter Wand omgebouwd tot Vebowand Bunschoten

dinsdag 16 oktober 2012

De oeverwaluwanwand langs de Rengerswetering in Bunschoten, de Bunschoter Wand genaamd, is in het najaar van 2012 definitief omgebouwd tot Vebowand Bunschoten. Daaraan ging een geschiedenis van meer dan tien jaren aan vooraf.

In de laatste jaren van de vorige eeuw werd binnen de redactie van het Vogeljaar regelmatig gebrainstormd over een andere methode voor een kunstwand voor oeverwaluwan. Met name Jaap Taapken en Wim Smeets waren daar vaak mee bezig.

In Nederland waren een aantal kunstwanden in beton met voorgeboorde nestgaten en gemetselde wanden met openingen er in. Jaap en Wim zochten naar een wand die aan twee voorwaarden moest voldoen. Ten eerste een wand met een meer natuurlijk aanzicht, waarbij de vogels op een meer natuurlijke wijze konden worden bekeken, bijvoorbeeld als de jongen op voedsel zaten te wachten bij de ingang van hun nestgang. En ten tweede een wand die door de aanlegger (gemeente, Rijkswaterstaat, bedrijf, enzovoort) met machines gemakkelijk kon worden onderhouden.

De uiteindelijke oplossing was het aanbrengen van een houten raamwerk als beschoeiing aan een sloot of wetering. Achter dat raamwerk kwam dan een kunststof plaat en achter die plaat werd een mengsel van 7% klei aangebracht, vermengd met rivierzand, met een dikte van tenminste een meter. De nestgangen van oeverwaluwan in zand zijn ongeveer 70 centimeter diep.

In het voorjaar werden de kunststof platen weggehaald en bleef er achter het raamwerk een natuurlijke wand voor de oeverwaluwan over. In het najaar, nadat de oeverwaluwan waren vertrokken naar hun winterlocatie, werden de kunststof platen weer teruggezet, de grond achter de platen omgewoeld en aangestampt.

In het voorjaar, na 15 maart, werden de platen weer weggenomen en stond er weer een oeverwaluwanwand.

De datum na 15 maart was bewust gekozen. Immers, een ijsvogel begint met broeden eind februari en een oeverwaluw broedt niet aan een wand waar een ijsvogel in broedt. Op 15 maart heeft een ijsvogelpaartje al het nest klaar en verandert niet meer in de loop van het jaar. De oeverwaluw is bang dat zijn jongen opgegeten worden door een in de buurt wonende ijsvogel. Een voorbeeld hiervan is de oeverwaluwanwand aan de vijver in Emiclaer in Amersfoort. Hier had men een prachtige gemetselde wand gebouwd en de eerste jaren was de wand succesvol met oeverwaluwan. Nadat de ijsvogel er zich heeft gevestigd, broeden er geen oeverwaluwan meer aan deze kunstwand.

Wim Smeets legde het plan voor aan de wethouder van milieu en natuur in de gemeente Bunschoten. Deze werd enthousiast, nam het plan over en stelde het in de gemeenteraad voor om een wand te bouwen van 140 meter lengte. Deze wand zou dan onderdeel zijn van de beschoeiing van de Rengerswetering langs het industrieterrein

Haarbrug Noord en tevens de grootste kunstwand voor oeverwaluwen in Nederland. De beschoeiing moest wel erg stevig zijn om de druk van het industrieterrein te weerstaan. Het geheel zou worden gemaakt van FSC hout, Massaranduba-hout, dat 4 meter de grond in ging. Het plan van ongeveer € 68.000 werd in 2002 in de gemeenteraad van de gemeente Bunschoten aangenomen.

In de winter van 2002-2003 begon men met de werkzaamheden en in de loop van maart werd het project voltooid. Vóór de wand werd onder water op 50 cm diepte een stoepje aangelegd om het mogelijk te maken voor leden van de IVN Natuurwerkgroep Bunschoten, gekleed in waadpakken, de wand vrij te houden van begroeiing gedurende het broedseizoen. Dit bleek al heel snel waardevol, want de wand raakte elk jaar dik begroeid met allerlei planten. Een oeverwaluw mijdt zulke begroeiing want een roofdier, bijvoorbeeld hermelijn of wezel, kunnen daardoor makkelijk omhoog lopen langs de wand en de nesten leegroven.

In de praktijk bleek al gauw dat de 4 centimeter dikke kunststof platen niet stijf genoeg waren. Zij bogen onder de druk van het industrieterrein naar buiten en waren bijna niet meer weg te halen. Er werd besloten om stalen rijplaten te huren, deze achter de wand te drukken en ze te laten staan tot half maart volgend jaar om ze vervolgens dan weer weg te halen. Dit onderhoud, inclusief het omwoelen en aanstampen van de grond kostte de gemeente jaarlijks in totaal een bedrag van ongeveer € 3000,-.

In het eerste jaar van zijn bestaan heeft de Bunschoter Wand aan de Rengerswetering in Bunschoten totaal 104 broedparen oeverwaluwen gehuisvest. Zowaar een goed resultaat voor het eerste jaar.

De Bunschoter Wand kwam in de loop van de tijd in trek bij de oeverwaluwen en gemiddeld broedden er 150-300 paartjes oeverwaluwen aan de wand met een uitschieter van 452 paartjes in 2006 met een eerste legsel en 459 paartjes met een tweede legsel. Er waren toen ook daarna nog 12 legsels die rond medio september uitvlogen.

De eerste oeverwaluwen kwamen aan in Bunschoten rond half april. Zij gingen direct op zoek naar geschikte nestgelegenheden en startten met het graven van nestgangen in de voorraaddepots van zwarte grond (19 stuks) en zand (12 stuks) op industrieterrein Haarbrug Noord en in de grote hoop zwarte grond (122 stuks) westelijk van de Jachthaven Nieuwboer aan de Westdijk in Spakenburg.

De onrust ten gevolge van grote bedrijvigheid op het gronddepot en het zanddepot deed de vogels uitzien naar een andere nestgelegenheid. De hoop zwarte grond aan de Westdijk stortte half mei 's nachts in ten gevolge van hevige regenval. Veel Oeverwaluwen zijn hier in de nacht bedolven onder aarde.

Er zijn nog pogingen ondernomen om de eventuele overlevende vogels uit te graven maar zonder resultaat. De aan de ramp ontsnapte vogels gingen uitzien naar een andere nestgelegenheid om voor nageslacht zorg te dragen.

Nadat de Bunschoter Wand einde maart gereed was duurde het een hele tijd, tot maandag 26 mei, tot het eerste oeverzwaluwenpaartje interesse toonde voor de nieuw aangelegde wand langs de Rengerswetering op het industrieterrein Haarbrug Noord. Het ging eerst nog aarzelend maar tegen vrijdag in dezelfde week waren tweeënveertig paartjes begonnen met het graven van nestgangen. Op 2 juni waren 32 nestgangen voltooid en ook de eerste nesten al met gras gevuld.

De Oeverzwaluwen maakten nestgangen van ongeveer 70 cm lengte in deze wand. Uit de literatuur blijkt dat dit minimaal is. De gangen zijn gewoonlijk 70 tot 120 cm lang. Aan het einde van de gang ligt de nest kom van 15 cm doorsnede en ongeveer 5 cm diepte. Het nestmateriaal bestaat uit gras. De gangen zijn ongeveer 7 cm breed en 3 tot 4 cm hoog. Na ongeveer 15 cm na de ingang bevindt zich een verbreding om de vogels in de gelegenheid te stellen elkaar te passeren. Jonge vogels wachten in deze verbreding op hun ouders om gevoerd te worden. Later gaan zij aan de nestingang zitten om gevoerd te worden.

In oktober 2004 zijn een drietal nestgangen volgespoten met purschuim en enkele dagen later uitgegraven. Daaraan zijn duidelijk de vorm en de afmetingen van de nestgangen te zien. Eén van deze afgietsels wordt gebruikt als voorbeeld bij het informatiebord dat bij de wand opgesteld gaat worden aan de Nijkerkerweg.

De wand trok ook roofvogels aan, dat bleek bij de talrijke waarnemingen aan de wand bij het volgen van de broedresultaten. Herhaaldelijk kwam een boomvalk op bezoek die probeerde oeverzwaluwen in de lucht te slaan. Ook een buizerd toonde interesse en probeerde de jonge vogels bij de nestingang te verrassen. Er werd geen succesvolle predatie waargenomen van een van deze rovers.

Door de constructie van de wand hebben hermelijnen of wezels geen belangstelling getoond, wat in vroegere jaren bij de grote zandhopen in de zandopslag telkens wel het geval was.

In 2009 begon de crisis in Bunschoten. In de gemeenteraad werd besloten onder andere het onderhoud aan de Bunschoter Wand stil te zetten. Dat zou het einde betekenen van deze Bunschoter Wand en de gemeente zou een andere beschoeiing moeten laten aanbrengen.

Leden van de IVN Natuurwerkgroep Bunschoten gingen niet bij de pakken neerzitten maar zochten sponsors om de machinale onderhoudswerkzaamheden toch doorgang te laten vinden. Het bedrijf Dura Vermeer kwam te hulp met een graafmachine en in het najaar werd de wand weer in orde gebracht.

Het volgende probleem was dat men een jaar later niet meer de beschikking had over de stalen rijplaten die de gemeente voorheen huurde. Het bedrijf dat deze platen verhuurde, wilde dat niet doen aan de IVN Natuurwerkgroep Bunschoten.

Het zand van de wand zakte ten gevolge van regen langzaam weg en spoelde in de Rengerswetering. Als volgende tegenslag van de verder doorgaande financiële crisis kon Dura Vermeer niet langer de grondwerkzaamheden verrichten en moest het roer radicaal om.

De natuurwerkgroep ontwikkelde een plan, waarbij de houten constructie dienst bleef doen en er achter deze constructie betonnen elementen kwamen met daarin voorgeboord openingen/nestingangen. Dit totale plan moest naar schatting bijna € 18.000,- gaan kosten.

Daarin zat inbegrepen, 56 betonnen elementen van ongeveer 105x215 cm, 55 kubieke meter zand, het transport van deze elementen en het zand, het met een machine aanbrengen van de betonnen elementen, het weer uitdiepen van de wetering vlak voor de wand tot 50 cm.

Het vinden van voornamelijk lokale sponsoren voor dit nieuwe project was het volgende probleem.

Het zand was het snelste geregeld. In Spakenburg werd een nieuwe wijk Suyderzee gebouwd en de hoofdaannemer had wat natuuradviezen van IVN Bunschoten nodig. In ruil hiervoor werd door Van Gelder Aannemingsbedrijf het zand gratis geleverd.

Daarna werd Vebo Beton & Staal uit Bunschoten benaderd. Zij waren al snel overtuigd van de noodzaak van hulp aan deze wand. De elementen hoefden niet op stel en sprong te worden geleverd en als klap op de vuurpijl mocht Vebo het bedrijfslogo op de platen goed zichtbaar aanbrengen. Vebo zou ook het transport voor eigen rekening nemen.

Op 31 maart 2012 werd er een aanvang gemaakt met het plaatsen van de eerste 14 betonnen elementen. Met hulp van de Landschapswerkgroep van IVN Nijkerk ging men aan de slag. De graafmachine van Grondwerken H. van den Burg Nijkerkerveen, die vrijwillig was aangeboden bleek te licht. De machine kon de platen van ieder 560 kg niet tillen. Henk belde een collega eigenaar van een grotere machine, Gert Davelaar Grondwerken uit Hoevelaken, en deze kwam hulp bieden.

Het bijzonder natte voorjaar en de eveneens natte zomer van 2012 gingen voorbij evenals de oeverwaluwen aan de gedeeltelijk gereed zijnde nieuwe Vebowand Bunschoten. In de hele omgeving van Bunschoter werd er nauwelijks door oeverwaluwen gebroed in 2012.

In september werden de nog ontbrekende betonnen elementen geleverd door Vebo Beton & Staal, door Van Gelder werd het zand aangevuld en de gemeente haalde het hoog opgegroeide onkruid weg zodat er goed kon worden gewerkt. Op 22 september 's ochtends vroeg waren er 15 vrijwilligers aanwezig en de graafmachine met Gert Davelaar.

Er moest heel wat werk verzet worden en tegen 6 uur in de namiddag was het werk op wat grondwerkzaamheden en het weer aanbrengen van de balustrade klaar.

Op 1 oktober aannemingsbedrijf Van Gelder gevraagd of er nog wat zand te verkrijgen was en de volgende dag werd er 14 m3 afgeleverd op de wand. Bij de balustrade waren enkele T-stukken gebroken, die konden in het magazijn van de gemeente opgehaald worden. Het was aanvankelijk erg nat en dus kon Gert Davelaar pas in de tweede week van oktober zijn grondverzet-klus afmaken. Daarna werd door de IVN Natuurwerkgroep Bunschoten de balustrade helemaal geplaatst en was de Vebowand Bunschoten gereed.

Vebowand Bunschoten nu al een succes

Amper vier weken nadat de wand op 13 april jl. werd voltooid zitten er al 49 nestgangen in de Vebowand Bunschoten. Opmerkelijk, want een week geleden viel er nauwelijks enige activiteit aan de oeverzwaluwenwand te ontdekken.

Zaterdag 4 mei meldde een van de deelnemers aan de inventarisatie op de Westdijk dat hij op het fietspad langs de Nijkerkerweg een paar oeverzwaluwen had zien rondvliegen. Een snelle kijk op de wand de volgende dag leverde helemaal niets op.

Deste groter was de verbazing op dinsdag 7 mei: reeds vijf nestgangen in een ver gevorderd stadium.

Op Hemelvaartsdag werd er met een telescoop van flinke afstand - om de oeverzwaluwen maar niet te storen - naar de wand gekeken. Toen bleken er al 19 nestgangen in de maak te zijn. Er vlogen toen een tiental zwaluwen laag over de Rengerswetering voor de wand driftig heen en weer.

Het weekend daarop werd nogmaals met een telescoop naar de nestgangen gekeken: 49 nestgangen waren in een vergevorderd stadium en op ruim 15 plaatsen was een eerste begin gemaakt.

Dat de wand zo snel door zoveel vogels is opgemerkt en als geschikt beoordeeld is een opmerkelijk resultaat. Het belooft nog wat voor de rest aan het seizoen.

In de loop van juli zullen nog wel meer oeverzwaluwen deze kant op komen. Dat zijn vogels waarvan het eerste legsel op een andere plaats is mislukt en die op zoek zijn naar een andere nestgelegenheid.

De bij de Vebowand Bunschoten rondvliegende vogels zullen soortgenoten aantrekken. Dat gebeurde in het verleden op dezelfde plaats aan de Bunschoter Wand.

